

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Sveriges
Kommuner
och Regioner

HANDBOK I CIVIL BEREDSKAP FÖR KOMMUNER
1. ÖVERGRIPANDE PROCESSER

Samhällets och kommunens arbete med civil beredskap

Handbok i civil beredskap för kommuner – 1. Övergripande processer

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

Produktion: Advant

Publikationsnummer: MSB2309 – reviderad juni 2024

Tidigare utgiven: MSB1575 – september 2023

ISBN: 978-91-7927-472-6

Innehåll

Samhällets civila beredskap	5
Grunderna för samhällets civila beredskap	5
Grundläggande begrepp	7
Viktigt meddelande till allmänheten	10
Olika aktörers ansvar inom civil beredskap	11
Regeringen	11
Beredskapsmyndigheter	11
Sektorsansvariga myndigheter	12
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	12
Försvarsmakten	12
Civilområdesansvariga länsstyrelser	12
Länsstyrelsen	13
Regioner	13
Kommunens arbete med krisberedskap	14
Statlig finansiering	14
Ansvar och roller	15
Kommunfullmäktige	15
Kommunstyrelsen och andra nämnder	15
Krisledningsnämnd	16
Analys och planering	17
Process för RSA-arbetet	17
Stöd i RSA-arbetet	18
Sekretessbedömning av RSA	18
Upprätthålla verksamhetsansvar	18
Plan för att hantera extraordinära händelser	18
Kommunens planeringsarbete	19
Förstärkningsresurser	19
Frivilliga resurser	19
Krisstöd	20
Kriskommunikation	20
Kontinuitetshantering	21
Geografiskt områdesansvar	21
Samverkan och ledning	22
Initiera aktörsgemensam hantering	22
Samverkanskonferens	22
Inriktnings- och samordningsfunktion	22
ISF-stöd	23
Samverkansperson	23
Lägesbild och samlad lägesbild	23
Rakel	23
Samordning av information till allmänheten	24
Utbildning och övning	24
Vägledning för utbildnings- och övningsplanering	24
Utvärdering	25
Rapportering och informationsdelning	25
Information om arbetet enligt LEH	25
Rapportering vid extraordinära händelser	25

Kommunens arbete med civilt försvar	27
Statlig finansiering	28
Ansvar och roller	28
Den kommunala beslutsprocessen	28
Kommunfullmäktige	29
Kommunstyrelsen	30
Planering	30
Krigsorganisation	31
Försörjningsberedskap	31
Utrymning och inkvartering	31
Räddningstjänstens samt skolans och förskolans planering inför och vid höjd beredskap	32
Geografiskt områdesansvar	33
Utbildning och övning	33
Rapportering och informationsdelning	33
Säkerhetsskydd	33

Samhällets civila beredskap

Civil beredskap är ett samlingsnamn för krisberedskap och civilt försvar och syftar på den verksamhet som ska värna befolkningens liv och hälsa samt samhällets grundläggande värden och funktionalitet. Uttrycket civil beredskap används inte i lagtext men det används av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) av pedagogiska skäl. Det civila försvaret och krisberedskapen ska förstärka varandra i gemensamma processer för samverkan, planering och förberedelser. Det väpnade angreppet är dimensionerande för den civila beredskapen. Det betyder att civil beredskap ska kunna möta alla former av samhällsstörning och den förmågan byggs genom beredskapshöjande åtgärder.

Krisberedskap handlar om förmågan att förebygga, motstå och hantera krissituationer. Civilt försvar handlar om hela samhällets motståndskraft vid krigsfara och krig, men det civila försvaret ska även bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar i fredstid.

Ett fungerande samhälle förutsätter bland annat en demokratisk rättsstat, hälso- och sjukvård, informations- och kommunikationssystem, vatten- och energiförsörjning samt flöden av varor och tjänster. Om dessa verksamheter störs är det viktigt att de återfår sin funktionalitet snarast. Eftersom det inte går att helt förebygga de sårbarheter som finns i viktiga samhällsfunktioner är det nödvändigt att ha en god förmåga att hantera störningar.

Civil beredskap ska ses som integrerade delar av olika aktörers ordinarie verksamhet och inte som ett ansvar för en utpekad organisation eller enskild aktör. Arbetet med krisberedskapen bör även bidra till att minska lidande och

konsekvenser av allvarliga olyckor och katastrofer i andra länder.

Ytterst syftar den civila beredskapen till att förbereda oss på alla slags samhällsstörningar som riskerar att skada oss.

Läs mer

[Förutsättningar för krisberedskap och totalförsvar i Sverige \(fhs.se\)](https://fhs.se)

Grunderna för samhällets civila beredskap

Samhällets civila beredskap ska bidra till såväl individens som samhällets och nationens säkerhet och ska utgå från den inriktning som riksdag och regering har formulerat i bland annat:

- Samhällets skyddsvärden
- Grundläggande principer
- Geografiskt områdesansvar.

Samhällets skyddsvärden

Skyddsvärden är de värden vi ytterst ska hjälpas åt att skydda. I grunden är alla värden likvärdiga och ska inte ställas mot varandra men beroende på samhällsstörningens art och omfattning kan skyddsvärdena behöva vägas mot varandra och prioriteras på olika sätt. Samhällets skyddsvärden är:

- Människors liv och hälsa: Fysisk och psykisk hälsa hos dem som drabbas direkt eller som indirekt av en händelse. Omfattar alla människor som har Sverige som hemvist eller som uppehåller sig i Sverige eller är svenska medborgare och uppehåller sig utomlands. Människor i andra länder som inte är svenska

medborgare eller som inte har Sverige som hemvist omfattas i vissa fall.

- Samhällets funktionlitet: Funktionalitet och kontinuitet i samhällsviktig verksamhet som upprätthåller och säkerställer viktiga samhällsfunktioner.
- Demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter: Människors tilltro till demokratin och rättsstaten samt förtroende för samhällets institutioner och det politiska beslutsfattandet, ledningsförmåga på olika nivåer, avsaknad av korruption och rättsövergrepp.
- Miljö och ekonomiska värden: Miljön i form av mark, vatten och fysisk miljö, biologisk mångfald, värdefulla natur- och kulturmiljöer samt annat kulturarv i form av fast och lös egendom. Ekonomiska värden i form av privat och offentlig lös och fast egendom samt värdet av produktionen av varor och tjänster.
- Nationell suveränitet: Kontroll över nationens territorium och över de politiska beslutsprocesserna i landet samt säkrande av nationens försörjning med förnödenheter. Nationell suveränitet kan ses som en förutsättning för att kunna värna övriga värden.

Grundläggande principer

De regler som styr den civila beredskapen utgår från tre grundläggande principer:

- Ansvarsprincipen: Den som har ansvar för en verksamhet i normala situationer har också motsvarande ansvar vid störningar i samhället. Aktörer har ett ansvar att agera även i osäkra lägen. Den utökade ansvarsprincipen innebär att aktörerna ska stödja och samverka med varandra.
- Närhetsprincipen: Samhällsstörningar ska hanteras där de inträffar och av dem som är närmast berörda och ansvariga.
- Likhetsprincipen: Aktörer ska inte göra större förändringar i organisationen än vad situationen kräver. Verksamheten under samhällsstörningar ska fungera som vid normala förhållanden, så långt det är möjligt.

Geografiskt områdesansvar

Det geografiska områdesansvaret finns på flera nivåer: lokal (kommuner), regional (länsstyrelser), högre regional (civilområdesansvariga länsstyrelser) och nationell (regeringen).

Kommunen har det geografiska områdesansvaret på lokal nivå enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH). Kommunen ska inom sitt geografiska område verka för att olika aktörer samverkar och uppnår samordning i planerings- och förberedelsearbetet samt för att samordna de krishanteringsåtgärder som vidtas av olika aktörer under en extraordinär händelse. De ska också verka för samordning av informationen till allmänheten under en sådan händelse. Vid höjd beredskap innebär det geografiska områdesansvaret att kommunen ska verka för att de aktörer som bedriver verksamhet i kommunen samverkar och samordnar sina verksamheter.

Länsstyrelsen har det geografiska områdesansvaret i länet enligt länsstyrelseinstruktionen (2017:868). Under en samhällsstörning ska länsstyrelsen vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer och den nationella nivån och ska bland annat

- ansvara för att sammanställa en samlad regional lägesbild vid en kris
- skapa nödvändig samordning och arbeta för samverkan mellan länsstyrelsen och berörda aktörer inom krishanteringssystemet utom och inom länet
- upprätta regionala risk- och sårbarhetsanalyser.

Vidare ska länsstyrelsen efter beslut av regeringen prioritera och inrikta statliga och internationella resurser som ställs till förfogande.

Länsstyrelsen har också ansvar för att samordna planeringen och förberedelserna för det civila försvaret i länet, att stödja kommuner och regioner i det arbetet och att samverka med Försvarsmakten i totalförsvarsplaneringen. Under höjd beredskap och krig är länsstyrelsen högsta civila totalförsvarsmyndighet i länet.

På högre regional nivå är länsstyrelserna indelade i sex civilområden. Inom varje civilområde finns en civilområdesansvarig länsstyrelse som har ett geografiskt områdesansvar för sitt område när det gäller civilt försvar som bland annat handlar om samordning med det militära försvaret.¹

Regeringen har det geografiska områdesansvaret på nationell nivå och har bland annat till uppgift att svara för den övergripande samordningen, prioriteringen och inriktningen av samhällets beredskap. Regeringen har delegerat delar av den operativa verksamheten till myndigheterna. Det nationella områdesansvaret innefattar därmed de samlade åtgärderna för krisberedskap och civilt försvar som regeringen utövar med stöd av Regeringskansliet eller genom förvaltningsmyndigheterna. Regeringen har särskilt uppdragit åt MSB att stödja samordningen av berörda myndigheters åtgärder vid en kris.

Grundläggande begrepp

Inom arbetet med civil beredskap finns grundläggande begrepp som används. Här förklaras några av dem.

Viktig samhällsfunktion

En viktig samhällsfunktion är en sådan samhällsfunktion som är nödvändig för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet. Exempel på viktiga samhällsfunktioner är el, avlopp, hälso- och sjukvård. Dessa funktioner upprätthålls och säkerställs av samhällsviktiga verksamheter.

Läs mer

[Lista med viktiga samhällsfunktioner - Utgångspunkt för att stärka samhällets beredskap \(msb.se\)](#)

Läs mer

[Samhällsviktig verksamhet \(msb.se\)](#)

[EU och arbetet med att stärka motståndskraften i samhällsviktig verksamhet \(msb.se\)](#)

Samhällsviktig verksamhet

En viktig uppgift för samhällets beredskap är att skydda och upprätthålla samhällets funktionalitet. En förutsättning för att kunna göra detta är att veta vilken verksamhet som alltid måste fungera, det vill säga vad som är samhällsviktig verksamhet.

Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet. Dessa verksamheter tillhandahålls av ett stort antal privata och offentliga aktörer.

Kommunen tillhandahåller samhällsviktig verksamhet och i kommunens geografiska område finns samhällsviktig verksamhet som är av lokal betydelse men det kan också finnas samhällsviktig verksamhet där som är av regional och nationell betydelse.

Det systematiska arbetet med att identifiera samhällsviktiga verksamheter ansvarar kommunen för och ger kunskap om vilken verksamhet som är viktig och som bör prioriteras och skyddas. Identifieringen är med andra ord en förutsättning för att effektivt kunna bedriva andra viktiga uppgifter, såsom kontinuitetshantering, risk- och sårbarhetsanalyser, arbetet med civilt försvar med mera.

Det utgör också grund för prioritering av samhällets resurser vid olika typer av samhällsstörningar, till exempel pandemi, strömbrott eller skogsbrand.

1. 7-8 §§ förordning (2022:525) om civilområdesansvariga länsstyrelser.

Samhällsstörning

Samhällsstörningar används som begrepp för de konsekvenser som uppstår på grund av händelser som påverkar samhällets skyddsvärden negativt. Fokus ska vara på hanteringen av konsekvenserna för samhällets skyddsvärden, istället för på händelsen i sig.

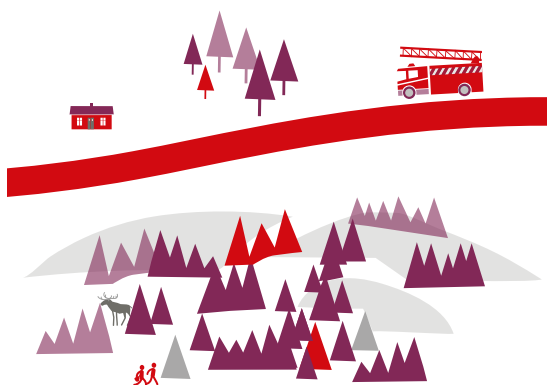
Vid samhällsstörningar behöver kommunen kunna agera både inom sin egen organisation och tillsammans med varandra. Till stöd finns det aktörsgemensamma ramverket ”Gemensamma grunder för samverkan och ledning”. Innehållet i ramverkets olika delar ska göra det enklare att samverka med varandra, dela lägesbilder, samt att åstadkomma gemensam inriktning och samordning inför och under samhällsstörningar vid fredstida kriser och höjd beredskap.

Samhällsstörningar behöver hanteras både i fredstid och under höjd beredskap. En skogsbrand kan till exempel leda till många olika samhällsstörningar genom att hota eller påverka flera olika skyddsvärden. Ett väpnat angrepp kommer sannolikt leda till att samtliga av samhällets skyddsvärden hotas och därmed leda till många olika samhällsstörningar som behöver hanteras samtidigt och under lång tid.

Läs mer

[Gemensamma grunder – ramverk för samverkan och ledning \(msb.se\)](#)

Totalförsvaret

Totalförsvaret är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Under högsta beredskap är totalförsvaret all verksamhet som då ska bedrivas. I fred utgörs totalförsvaret av åtgärder som utöver den ordinarie verksamheten behövs just för att förbereda samhället för krigsförhållanden.

Det övergripande målet för totalförsvaret är att ha förmåga att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Verksamheten inom totalförsvaret ska kunna bedrivas både enskilt och tillsammans med andra, och både inom och utom landet.

Målet för det civila försvaret är att ha förmåga att:

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning,
- bidra till det militära försvarets förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred
- med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

I fredstid utgörs det civila försvaret enbart av planering och förberedelser. I krig däremot är civilt försvar, liksom hela totalförsvaret, all samhällsverksamhet som då ska bedrivas.

Läs mer

[Totalförsvaret \(regeringen.se\)](#)

Höjd beredskap

För att stärka Sveriges försvarsförmåga kan beredskapen i hela eller delar av landet höjas. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Är Sverige i krig råder högsta beredskap.

Regeringen beslutar om höjd beredskap och meddelar beslutet genom radio och tv. Är läget riktigt allvarligt kan även beredskapslarm utlösas. Vid höjd beredskap kan regeringen fatta beslut om att ett antal vilande så kallade fullmaktslagar ska börja användas. När beredskapslarm är utlöst börjar fullmaktslagarna gälla automatiskt. För kommunen innebär en beredskapshöjning att särskilda åtgärder måste vidtas för att säkerställa att kommunen kan fullgöra sin uppgift i totalförsvaret.

Fullmaktslagar

Fullmaktslagarna ger efter regeringens beslut staten ökade befogenheter att använda samhällets samlade resurser för försvaret av Sverige. Det kallas fullmaktslagar just för att riksdagen ger regeringen "fullmakt" att besluta på det område som annars tillkommer riksdagen. Några exempel på fullmaktslagar är förfogandelagen, ransoneringslagen och lagen om undanförelse och förstörelse.

Förfogandelagen (1978:262) innebär att staten kan ta privat egendom i anspråk eller nyttja tjänster för totalförsvarets eller folkförsörjningens behov om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det kan till exempel handla om fordon och fastigheter men det kan också handla om att industrier får order om att ställa om hela sin produktion för rikets bästa. Kommuner kan också få rätt att nyttja förfogandelagen efter beslut av regeringen.

Ransoneringslagen (1978:268) innebär att såväl handel som prissättning av varor och tjänster inte längre får ske fritt utan styrs av staten och kontrolleras av länsstyrelsen. Det kan t.ex. innebära att köp av vissa varor begränsas i volym eller till vissa delar av samhället.

Lagen (1992:1402) om undanförelse och förstörelse innebär att egendom som är av betydelse för totalförsvaret eller har en stor historisk eller kulturell betydelse får föras undan eller förstöras om det annars finns en risk att de förstörs av en angripare eller kan underlätta angriparens krigföring.

Förfarandelagen (1988:97) möjliggör bland annat förenklat beslutsfattande, att kommunstyrelsen i vissa ärenden får besluta i stället för fullmäktige eller, att fullmäktige kan ge i uppdrag åt kommunstyrelsen eller andra nämnder att ta över arbete från andra nämnder. Regeringen kan överlåta sina befogenheter till statliga myndigheter respektive kommuner. Arbetsuppgifter kan även skickas från en statlig myndighet till kommunal nivå eller tvärtom.

Totalförsvarsplikt

Totalförsvarsplikten² omfattar alla svenska medborgare och stadigvarande boende i Sverige mellan 16 och 70 år. Den består av tre delar:

- Värnplikt i Försvarsmakten.
- Civilplikt inom verksamheter som regeringen beslutar om, till exempel räddningstjänst.
- Allmän tjänsteplikt som innebär att man tjänstgör inom verksamheter som måste fungera även vid krigsfara och krig. Det kan betyda att man 1) fortsätter på sitt vanliga jobb, 2) tjänstgör enligt ett särskilt avtal som man kan ha genom medlemskap i en frivillig försvarsorganisation, eller 3) får i uppgift av Arbetsförmedlingen att utföra arbete som är särskilt viktigt för totalförsvaret.

Krigsplacering

Krigsplacering är en planeringsåtgärd i fred för att veta att det finns tillgång till personal i händelse av höjd beredskap. Krigsplacering med allmän tjänsteplikt innebär ingen skyldighet i fredstid. Skyldigheten att tjänstgöra inträder först när regeringen beslutar om höjd beredskap och föreskriver om allmän tjänsteplikt. Ingen individ kan ha mer än en krigsplacering och tanken är att personen ska vara krigsplacerad i den verksamhet där den gör störst nytta för totalförsvaret.

Viktigt meddelande till allmänheten

Viktigt Meddelande till Allmänheten (VMA) är ett system för att varna människor om att något allvarligt har hänt som omedelbart hotar liv, hälsa, egendom eller miljö. Systemet består av

- meddelanden i olika radio- och tv-kanaler
- signalen "Viktigt Meddelande", i de kommuner som har utomhusvarningssystemet "Hesa Fredrik"
- under höjd beredskap flyglarm och beredskapslarm för att varna befolkningen för omedelbar krigsfara eller luftangrepp.

Allmänheten kan uppmärksammas om VMA på flera sätt:

- Genom varningssignalen Viktigt meddelande till allmänheten (VMA) som ljuder med en sju sekunders signal omväxlande med 14 sekunders tystnad under minst två minuter.
- Varning via radio och tv.
- Varning genom ett talmeddelande till fast telefoni inom det drabbade området.
- Varning genom ett sms-meddelande till mobiler som är registrerade på adresser i det drabbade området.
- Via webbplatsen Krisinformation.se och sociala medier.
- Via utomhusvarningssignal.

Utomhusvarningssystemet ägs av staten men det är upp till kommunen att föreslå var anläggningarna ska placeras och se till att fullgod täckning finns. Kommunen får ersättning, enligt avtal mellan Sveriges kommuner och regioner (SKR) och MSB, för att sköta drift och underhåll av varningsanläggningarna samt utföra kvartalsprov.

Läs mer

[VMA – Viktigt meddelande till allmänheten \(msb.se\)](https://www.msb.se/om-oss/viktigt-meddelande-till-allmanheten)

2. Totalförsvarsplikt gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller sexton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller sjuttio år. Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt, 1 kap 2 §.

Olika aktörers ansvar inom civil beredskap

Det finns flera olika aktörer som har ansvar och befogenheter, roller och uppgifter inför och vid samhällsstörningar och höjd beredskap. Några av dessa är regeringen, länsstyrelsen och beredskapsmyndigheterna.

Läs mer

[Det svenska civila beredskapssystemet \(msb.se\)](https://www.msb.se)

Regeringen

Regeringen har det övergripande ansvaret för den nationella krisberedskapen och det civila försvaret. Regeringen beslutar om inriktning, mål och budget men har delegerat delar av den operativa verksamheten till myndigheterna. I regleringsbrev anger regeringen vilka åtgärder som myndigheterna ska vidta eller redovisa det kommande året och hur de ska använda de pengar som de får i budgeten. Utöver regleringsbrev kan regeringen även ge löpande regeringsuppdrag till myndigheter som speglar regeringens inriktning och ambition.

Beredskapsmyndigheter

I förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap regleras statliga myndigheters ansvar och uppgifter inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. Förordningen syftar till att myndigheterna ska bidra till att minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter vid både fredstida krissituationer och höjd beredskap.

I förordningen definieras fredstida krissituationer som något som

- avviker från det normala
- drabbar många människor, stora delar av samhället eller hotar grundläggande värden
- innebär en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning av viktiga samhällsfunktioner
- kräver samordnade och skyndsamma åtgärder från flera aktörer.

Beredskapsmyndigheter är myndigheter med ansvar inom en eller flera viktiga samhällsfunktioner och vars verksamhet har särskild betydelse för samhällets krisberedskap och totalförsvaret (bilaga 1 i förordning (2022:524).

Beredskapsmyndigheterna ska lämna en sammanfattande risk- och sårbarhetsbedömning till regeringen och MSB. De ska ha en god förmåga att motstå hot och risker, förebygga sårbarheter, hantera fredstida krissituationer och genomföra sina uppgifter vid höjd beredskap. De ska även verka för att till exempel övriga statliga myndigheter, kommuner och regioner utvecklar sin förmåga.

Vissa myndigheter ska enligt ett särskilt regeringsbeslut ha en tjänsteman i beredskap (TiB) med uppgift att initiera och samordna det inledande arbetet för att upptäcka, verifiera, larma och informera vid fredstida krissituationer.

Enligt ett särskilt regeringsbeslut ska vissa myndigheter ha förmåga att omgående kunna upprätta en ledningsfunktion vid en fredstida

krissituation som berör myndighetens eget ansvarsområde eller medför behov av samverkan med en annan myndighet.

Beredskapsmyndigheter ska vid höjd beredskap i första hand inrikta sin verksamhet på uppgifter som har betydelse för totalförsvaret.

Sektorsansvariga myndigheter

Vissa av beredskapsmyndigheterna ingår i beredskapssektorer och i varje sektor är en av beredskapsmyndigheterna sektorsansvarig (bilaga 2 i förordning 2022:524), med uppgift att bland annat

- leda arbetet med att samordna åtgärder inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap
- verka för samordning av de åtgärder som vidtas inom sektorn med andra sektorer, länsstyrelser med flera
- verka för samverkan med näringslivet
- vid fredstida krissituationer eller höjd beredskap lämna underlag till regeringen om behov av prioritering och fördelning av resurser inom sektorn.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

MSB har ansvar för frågor om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret. MSB ska arbeta med och verka för samordning mellan berörda samhällsaktörer för att förebygga och hantera olyckor, kriser och konsekvenser av krig och krigsfara. I MSB:s uppdrag ingår att

- utveckla, stödja och vara pådrivande i arbetet med civil beredskap
- bidra till att minska konsekvenserna av olyckor, kriser och krigsfara
- följa upp och utvärdera samhällets arbete med krisberedskap och civilt försvar
- se till att utbildning och övningar kommer till stånd inom myndighetens ansvarsområde.

Bland de statliga myndigheterna har MSB ett övergripande ansvar för planeringen för det civila försvaret. MSB tar inte över ansvaret från de andra beredskapsmyndigheterna men myndigheten ska knyta ihop den sektorsvisa och områdesvisa planeringen utifrån ett nationellt perspektiv och bevaka att nya frågor som ingen myndighet eller sektor har ansvar för tas om hand.

MSB har också ansvar för att hålla samman stöd och information till personer som drabbats av en kris eller katastrof utomlands. En resurs benämnd Stödstyrkan finns för att Sverige snabbt ska kunna bistå personer med hemvist i Sverige som drabbats av en allvarlig händelse utomlands. Här ingår MSB, Socialstyrelsen, Polismyndigheten, Svenska kyrkan, Röda Korset och Rädda Barnen. Stödstyrkan kan exempelvis bistå med krisstöd på plats. De aktörer som berörs när de drabbade når svensk mark är oftast flygplatskommuner och hamnkommuner, och dessa kommuner bör planera för att ge fortsatt nödvändigt stöd direkt på plats när de drabbade kommer hem.

Försvarsmakten

Försvarsmakten är ansvarig för det militära försvaret i totalförsvaret men ska även kunna stödja myndigheter, kommuner och regioner vid svåra samhällsstörningar. Om det finns lämpliga resurser och om deltagandet inte allvarligt hindrar den vanliga verksamheten ska Försvarsmakten kunna ge stöd genom att skydda människor, miljö och viktiga samhällsfunktioner. Det kan till exempel handla om att hemvärnet hjälper till med transporter, att röja vägar eller att söka efter en försvunnen person.

Civilområdesansvariga länsstyrelser

I förordning (2022:525) om civilområdesansvariga länsstyrelser anges det att länsstyrelserna i Norrbottens, Örebro, Stockholms, Östergötlands, Västra Götalands och Skåne län är civilområdesansvariga länsstyrelser. I en bilaga till förordningen framgår vilka länsstyrelser som ingår i respektive civilområde.

Landshövdingen på respektive civilområdesansvariga länsstyrelse är civilområdeschef med ansvar att leda arbetet med stöd av ett beredskapskansli, som leds av en kanslichef.

De civilområdesansvariga länsstyrelserna ska

- ansvara för nödvändig samverkan mellan civilområdena
- verka för länsöverskridande samordning av länsstyrelsernas planering och förberedelser för fredstida krissituationer
- ha förmåga att utgöra en gemensam funktion för stöd till länsstyrelsernas hantering av krisen, vid fredstida krissituationer som berör flera län inom civilområdet.

De civilområdesansvariga länsstyrelserna ska särskilt

- ta initiativ till att samordna planeringen mellan statliga myndigheter och mellan dessa och Försvarmakten
- samverka med Försvarmakten i frågor som rör totalförsvaret
- stödja länsstyrelsernas planering och förberedelser inom respektive län
- ta initiativ till åtgärder och hålla samman planering och förberedelser av civila aspekter av världlandsstöd.

De ska även samordna de civila försvarsåtgärderna och i samråd med Försvarmakten verka för att det civila och militära försvaret samordnas. De ansvarar också för att en samlad lägesbild sammanställs samt för att hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser och om vidtagna och planerade åtgärder, och samordna den civila delen av världlandsstödet.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen ska vara sammanhållande för krisberedskapen inom sitt geografiska område samt verka för gemensam inriktning och samordning av de åtgärder som behöver vidtas före, under och efter en kris. Länsstyrelsen är också ytterst ansvarig för det civila försvaret i länet vilket bland annat innebär att samordna planeringen och förberedelserna för det civila försvaret och samverka med Försvarmakten i totalförvarsplaneringen.

Regioner

Förutom att vara huvudman för hälso- och sjukvården är regionen ansvarig för uppgifter som är gemensamma för stora geografiska områden och som ofta kräver stora ekonomiska resurser som till exempel kollektivtrafik, kultur och regional utveckling.

Regionen har en skyldighet att erbjuda krisstöd för de som vistas på sjukhus, detta regleras i Socialstyrelsens föreskrift (SOSFS 2013:22). Kommunen och regionen bör samverka för att skapa de bästa förutsättningarna för att kunna möta de drabbade som behöver krisstöd.

Regionen ska också ha en plan för katastrofmedicinsk beredskap.

Kommunens arbete med krisberedskap

Kommunens uppgifter inom krisberedskapen utgår från LEH och förordningen (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, vilka har som syfte att minska sårbarheten i verksamheten och ha en god förmåga att hantera krissituationer i fred.

Kommunens uppgifter i LEH utgår från begreppet ”extraordinär händelse i fredstid” som är definierat i 1 kap. 4 §. För att en händelse ska definieras som extraordinär krävs att alla tre nedanstående kriterier är uppfyllda:

- händelsen avviker från det normala
- händelsen innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner
- händelsen kräver skyndsamma insatser av en kommun eller en region.

Kommunens arbete inom krisberedskapen beskrivs i 2 kap. LEH och delas in i följande områden:

- Analys och planering
- Geografiskt områdesansvar
- Utbildning och övning
- Rapportering.

Krisberedskapsarbetet berör hela den kommunala koncernen, från fullmäktige, styrelsen och nämnderna till kommunala bolag och kommunalförbund.

Vid samhällsstörningar behöver kommunen ta ansvar för flera uppgifter samtidigt:

- kunna leda och bedriva egen verksamhet
- verka för att de krishanteringsåtgärder som vidtas av olika aktörer samordnas och att informationen till allmänheten samordnas
- kunna delta i samverkan på regional nivå.

I varje kommun ska det finnas en nämnd (krisledningsnämnd) för att fullgöra uppgifter under extraordinära händelser i fredstid. Kommunen får på begäran hjälpa andra kommuner och regioner som drabbats av en extraordinär händelse i fredstid. Under en extraordinär händelse i fredstid får kommunen även lämna ett begränsat ekonomiskt stöd till en enskild person som drabbats av händelsen.

Läs mer

[Juridisk vägledning – Kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser \(msb.se\)](#)

Statlig finansiering

Kommunen får årligen en statlig ersättning för att genomföra uppgifterna i 2 och 3 kap LEH. Ersättningen ska utgöra ett komplement till kommunens egen finansiering av arbetet med krisberedskap. I en överenskommelse mellan staten (företräd av MSB) och Sveriges kommuner och regioner (SKR) regleras både ersättningen och uppgifterna.

Huvuddelen av ersättningen ska användas för personalkostnader. Personalkostnaderna kan fokuseras till en eller ett fåtal medarbetare, till exempel beredskapssamordnare. Ersättningen kan även fördelas till flera medarbetare i olika förvaltningar som arbetar med uppgifterna enligt LEH.

Utöver ersättningen som är kopplad till LEH får kommunen dessutom en årlig ersättning för utomhusvarning samt en Rakel-subvention. Det finns även möjlighet att söka bidrag för utveckling av kommunala ledningsplatser eller för att förebygga naturolyckor.

Läs mer

[Uppgifter och stöd till kommuner enligt överenskommelsen om krisberedskap och civilt försvar 2024–2026 \(msb.se\)](#)

[Ledningsplatser \(msb.se\)](#)

[Statsbidrag för naturolyckor \(msb.se\)](#)

Ansvar och roller

Kommunen behöver i styrningen av arbetet med krisberedskap säkerställa att arbetet får genomslag i hela verksamheten och att det integreras, i den mån det går, i den ordinarie styr- och ledningsmodellen. På så vis minskar risken för att arbetet med krisberedskap ses som något som ligger utanför kommunens ordinarie uppdrag. I styrmodellen bör även ansvar och roller för krisberedskapsarbetet beskrivas.

Styrningen kan se olika ut beroende på kommunens storlek, organisation och styrmodell och kan till exempel utformas som målstyrning. För bolag som samägs behöver kommunen komma överens med övriga ägare om hur styrningen av arbetet med krisberedskap ska utformas. Samma sak gäller för kommunalförbund.

Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar om inriktning och styrning av kommunens arbete med krisberedskap för mandatperioden. Fullmäktige beslutar också om kommunens budget som kan innehålla åtgärder för att öka krisberedskapsförmågan.

Det är fullmäktige som beslutar om krisledningsnämndens reglemente och väljer ledamöter och ersättare till krisledningsnämnden. Om krisledningsnämnden trätt i funktion och fattat beslut ska dessa beslut anmälas till nästa sammanträde med fullmäktige. Fullmäktige beslutar själv om omfattningen och formerna för denna redovisning. Detta kan exempelvis regleras i fullmäktiges arbetsordning. Fullmäktige kan också besluta om att krisledningsnämndens verksamhet ska upphöra.

Kommunstyrelsen och andra nämnder

Kommunstyrelsen leder och samordnar kommunens verksamheter och bereder ärenden som kommunfullmäktige ska besluta om. Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för att kommunfullmäktiges beslut verkställs i verksamheten. Till sin hjälp har kommunstyrelsen en förvaltning som leds av kommundirektören.

Kommunstyrelsen ska i en instruktion fastställa kommundirektörens uppgifter (7 kap. 2 § kommunallagen). I denna instruktion bör styrelsen ta ställning till vilken roll som kommundirektören ska ha avseende kommunens arbete med krisberedskap.

Utifrån ansvarsprincipen har kommunens nämnder och verksamheter samma ansvar och uppgifter vid samhällsstörningar som till vardags. Kommunstyrelsen kan besluta om att krisledningsnämndens verksamhet ska upphöra.

Krisledningsnämnd

Krisledningsnämnden är en obligatorisk nämnd som ska finnas i en kommun för att fullgöra uppgifter och fatta beslut under extraordinära händelser i fredstid enligt LEH. En extraordinär händelse kan dock även hanteras av ordinarie organisation utifrån förvaltningens och tjänstepersonernas ordinarie ansvar och uppgifter. Berör händelsen flera verksamheter kan kommunens övergripande krisledningsorganisation aktiveras för att hantera händelsen. Om den extraordinära händelsen uppfyller kriterierna enligt LEH kan krisledningsnämnden aktiveras.

Om två eller flera kommuner har en gemensam nämnd och krisledningsnämnden ska kunna ta över beslutanderätt från denna nämnd är det viktigt att de har reglerat detta i förhand mellan berörda kommuner.

Några exempel på när krisledningsnämnden trätt i funktion är vid coronapandemin (2020), flyktingsituationen 2015, influensan (pandemi) 2009, omfattande avbrott eller störningar i dricksvattenförsörjningen, strömavbrott och extremväder såsom kraftigt regn, snöfall, stormar, översvämning eller omfattande bränder.

När nämnden kan träda i funktion

Ordföranden i krisledningsnämnden bedömer när en extraordinär händelse medför att nämnden ska träda i funktion, vid ordförandens frånvaro kan vice ordförande träda in i dennas ställe.

Inför beslut att aktivera krisledningsnämnden ska ordföranden bedöma om händelsen:

- avviker från det normala
- innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner
- kräver skyndsamma insatser av en kommun.

Vid samhällsstörningar som till exempel större vattenläckor eller väderrelaterade händelser kan ordföranden kalla in krisledningsnämnden

för att informera om händelseutvecklingen. Kommunen bör ha rutiner för hur förvaltningen ska informera krisledningsnämndens ordförande för att denna ska kunna avgöra om nämnden ska träda i funktion.

Sammanträde med nämnden

Med ”att nämnden träder i funktion” avses att nämnden sammanträder fysiskt eller på det sätt som kommunfullmäktige har beslutat. Om kommunfullmäktige har medgett det kan nämnden sammanträda på distans under förutsättning att rättsliga och tekniska krav uppfylls.

Krisledningsnämnden kan fatta beslut om att ta över hela eller delar av verksamhetsområdet från övriga nämnder i den utsträckning som behövs för att hantera den extraordinära händelsen. I nämndens beslut bör det framgå från vilket datum och klockslag nämnden tar över ansvaret för verksamheten. Krisledningsnämnden får inte ta över kommunfullmäktiges beslutanderätt eller deras delegering till nämnderna utan kan endast ta över verksamhetsområden från andra nämnder. Krisledningsnämnden kan inte heller ta över verksamhetsområden från ett kommunalägt bolag, gemensamma nämnder eller kommunalförbund, om inte detta framgår av det berörda organets reglemente, avtal eller motsvarande.

Ordföranden, eller vice ordföranden, får i en akut situation fatta brådskande beslut som inte kan vänta till dess att krisledningsnämnden hunnit samlas. Så snart nämnden hinner sammanträda upphör denna speciella befogenhet och ordförandes beslut ska snarast anmälas till nämnden.

Krisledningsnämndens verksamhet upphör när kriterierna för den extraordinära händelsen enligt LEH inte längre är uppfyllda. Även kommunstyrelsen eller -fullmäktige får besluta att nämndens verksamhet ska upphöra om den inte längre behövs. Verksamhetsansvaret övergår då till ordinarie nämnd. Det bör framgå i beslutet vilket datum och klockslag som krisledningsnämnden återlämnat verksamhetsområdet till den ordinarie nämnden.

Det är viktigt att krisledningsnämnden utvärderar sin hantering av en extraordinär händelse, både med avseende på kommunens verksamhetsansvar, krisledningsnämndens ansvar och det geografiska områdesansvaret på lokal nivå.

Om krisledningsnämnden trätt i funktion och fattat beslut ska dessa beslut anmälas till nästa sammanträde med kommunfullmäktige.

Tips

MSB har tagit fram en webbutbildning för regionens krisledningsnämnd och vissa delar kan även användas för kommunens krisledningsnämnd.

[Webbkurs – Regionens krisledningsnämnd \(msb.se\)](http://msb.se)

Kommunen ska vidare, utifrån risk- och sårbarhetsanalysen, för varje ny mandatperiod fastställa en plan för hur de ska hantera extraordinära händelser.

Risk- och sårbarhetsanalysen (RSA) ger underlag till kommunens arbete för att minska sårbarheten i den egna verksamheten och skapa en förmåga att kunna hantera extraordinära händelser. I arbetet med att analysera vilka extraordinära händelser som kan inträffa och påverka kommunen kan utvärderingar efter inträffade samhällsstörningar användas.

Risk- och sårbarhetsanalysen ska rapporteras till länsstyrelsen enligt MSB:s föreskrifter (MSBFS 2015:5) senast den 31 oktober under mandatperiodens första år. Föreskrifterna reglerar dock inte vilken kommunal instans som ska fastställa RSA:n utan det är upp till kommunen att själv besluta om det.

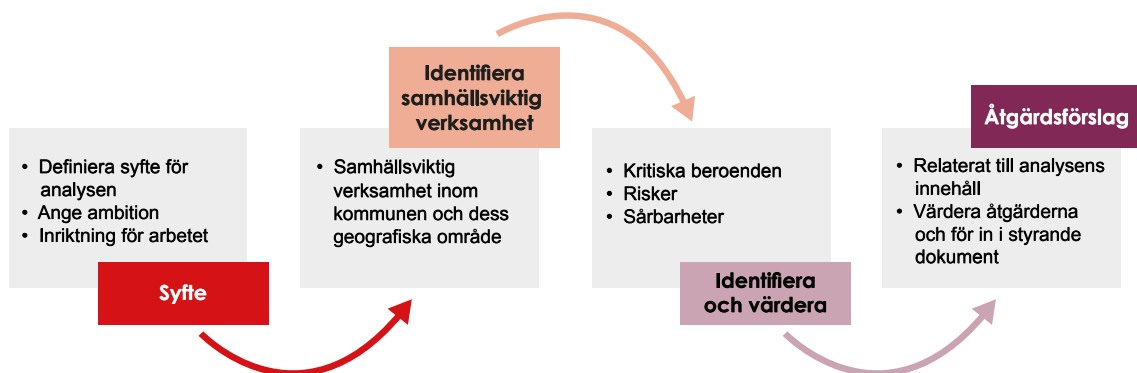
Analys och planering

Kommunen ska analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa i kommunen och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten. Resultatet av arbetet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys.

Process för RSA-arbetet

Processen för kommunens arbete med RSA kan anpassas beroende på kommunens förutsättningar och behov. Om utgångspunkten är de grundläggande kraven för kommunens arbete kan RSA-processen se ut så här:

Figur 1. Översiktlig beskrivning av RSA-processen, läs mer i 4§ MSBFS 2015:5

Stöd i RSA-arbetet

MSB har samlat stöd för kommunens RSA-arbete på sin webbplats. Där finns både metodstöd och erfarenheter från andra aktörers arbete med RSA. MSB har även tagit fram stödmaterial i form av Riskkatalogen som beskriver ett antal riskområden som kommunen kan använda i arbetet med RSA.

Länsstyrelsen kan stödja kommunen i RSA-arbetet för att identifiera och värdera den lokala och regionala riskbilden. Även de sektorsansvariga myndigheterna ger stöd inom respektive ansvarsområde.

Läs mer

[Stöd i risk- och sårbarhetsanalys \(msb.se\)](#)

[Riskkatalogen \(msb.se\)](#)

Sekretessbedömning av RSA

Kommunen behöver göra en sekretessbedömning av sin RSA. Denna görs främst utifrån 18 kap. 13 § offentlighets och sekretesslagen (OSL). Sekretessen gäller endast om det kan antas att det allmännas möjligheter att förebygga eller hantera framtida kriser skulle motverkas om uppgiften röjs.

Även andra sekretessbestämmelser i OSL kan bli tillämpliga på uppgifter i risk- och sårbarhetsanalyser, till exempel den så kallade totalförsvarssekretessen enligt 15 kap. 2 §.

Intresset av att förhindra att vissa uppgifter röjs anses ibland väga tyngre än intresset av allmänhetens insyn i offentlig verksamhet. Tystnadsplikten som följer av 18 kap. 13 § OSL har därför företräde framför meddelarfriheten som stadgas i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Upprätthålla verksamhetsansvar

För att kommunen ska kunna hantera kriser krävs planering för att både kunna upprätthålla sitt verksamhetsansvar och för att kunna leda hanteringen av händelsen. Kommunen behöver också planera för att ta

sitt geografiska områdesansvar på lokal nivå och delta i regional samverkan.

Planeringen behöver omfatta kommunens verksamhetsansvar och syftar till att kommunen på ett effektivt sätt ska kunna hantera extraordinära händelser. Utgångspunkten för planeringen är att kommunen bör ha en helhetssyn på sin organisation och bland annat involvera kommunens hel- och delägda bolag i arbetet. Även privata entreprenörers eventuella roll vid extraordinära händelser bör tas hänsyn till i planeringsarbetet.

Det finns även nationella arbeten såsom Styrel, som är en planeringsprocess under vilken statliga myndigheter, länsstyrelser, kommuner, privata aktörer och elnätsföretag samarbetar för att ta fram underlag för att kunna prioritera samhällsviktiga elanvändare vid en manuell förbrukningsfrånkoppling (MFK).

Vissa kommunala verksamheter kan även omfattas av en sektorsspecifik reglering inom krisberedskapsområdet. För elproducenter gäller till exempel elberedskapslagen (1997:288) och förordningen (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare. För kommunala stadsnät gäller Post- och telestyrelsens föreskrifter om krav på driftsäkerhet (PTSFS 2015:2).

Plan för att hantera extraordinära händelser

Kommunen ska utifrån risk- och sårbarhetsanalysen för varje ny mandatperiod fastställa en plan för hur de ska hantera extraordinära händelser. Planen ska fastställas senast den 31 december under mandatperiodens första år.

Planen ska bland annat beskriva

- hur kommunen ska organisera sig under extraordinära händelser
- hur kommunens organisation för krisledning ska bedriva samverkan och ledning i syfte att uppnå inriktning och samordning
- vilka lokaler med nödvändig teknisk utrustning för samverkan och ledning som disponeras vid extraordinära händelser.

I planen behöver beslutsmandat för den politiska nivån och tjänstemannanivån vid samhällsstörningar framgå. Behov av stödresurser i form av stab behöver också beskrivas i planen.

Vid hantering av extraordinära händelser ökar kraven på snabbhet och tydlighet eftersom flera beslut kan behöva fattas, ibland med otillräckliga beslutsunderlag. I planen kan därför en inriktning för arbetet och aktörernas roll även behöva beskrivas.

Kommunens planeringsarbete

Utöver att ha en plan för att hantera extraordinära händelser bör kommunen till exempel planera för

- personella och materiella resurser som kommunen behöver för att hantera extraordinära händelser (till exempel resursinventera, identifiera möjliga förstärkningsresurser samt planera för att ta emot förstärkningsresurser)
- specifika funktioner (till exempel krisstöd, nödvattenförsörjning, trygghetspunkt)
- specifika händelser (till exempel värmebölja, skogsbrand eller oljeutsläpp)
- att upprätthålla kontinuiteten i kommunens samhällsviktiga verksamheter, till exempel genom att upprätta kontinuitetsplaner.

I följande avsnitt beskrivs några av de stöd som kommunen kan använda i sitt planeringsarbete.

Förstärkningsresurser

Kommunen behöver inventera i den egna organisationen vilka resurser som finns eller som är tillgängliga via avtal. Därefter behöver kommunen identifiera behov av förstärkningsresurser.

Erfarenheterna från ett antal händelser i närtid, såsom skogsbränderna 2014 och 2018, har bland annat visat att det är viktigt att på ett effektivt sätt kunna efterfråga och ta emot förstärkningsresurser. Kommunen behöver därför veta vem som har mandat att efterfråga förstärkningsresurser och vem

som har mandat att ta ställning till andras förfrågningar om kommunen kan bistå med förstärkningsresurser.

Inom EU-samarbetet kan Sverige få tillgång till förstärkningsresurser och kommunen kan ta hänsyn till det i sin planering. MSB har tagit fram en vägledning i att ta emot internationellt stöd som i tillämpliga delar kan användas vid kommunens planering. Skriften kan i valda delar även tillämpas för kommunens förhållanden.

Läs mer

[Förstärkningsresurser \(msb.se\)](https://www.msb.se/forstarkningsresurser)

[Mottagande av internationellt stöd \(msb.se\)](https://www.msb.se/mottagande-av-internationellt-stod)

Frivilliga resurser

Frivilliga kan stötta vid samhällsstörningar och vara ett bra stöd för kommunen när de egna resurserna inte räcker till. Ett vanligt sätt att organisera frivilliga är genom en Frivillig resursgrupp (FRG), vilket är en struktur för att samla frivilliga på lokal nivå. Kommunen är huvudman för FRG, men de frivilliga som ingår utbildas av Civilförsvarförbundet.

Det är inte ett krav på en kommun att den ska inrätta en FRG. Kommunen kan välja att teckna avtal med frivilliga, till exempel från de frivilliga försvarsorganisationerna (FFO) eller andra civilsamhällesorganisationer.

En förutsättning för att frivilliga ska kunna förstärka organisationen på ett effektivt sätt är att kommunen planerar för hur frivilliga kan komma att ingå som en naturlig del i organisationen, till exempel vid övningar eller vidareutbildning i beredskap. Länsstyrelsen kan samordna arbetet och tillsammans med kommunerna se över behov av frivilligresurser inom länet.

Läs mer

[Frivilliga \(msb.se\)](https://www.msb.se/frivilliga)

Krisstöd

Krisstöd innebär oftast att erbjuda medmänskligt, praktiskt, psykologiskt och socialt stöd i ett akut skede av en händelse. Detta som en del i att förebygga psykisk ohälsa som kan uppstå på sikt och för att förebygga fler kriser och negativa sociala effekter i efterloppet efter händelsen. Det finns dock inte någon specifik reglering eller någon uttalad skyldighet för kommunen att erbjuda krisstöd. Men kommunen har enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ett generellt ansvar att ge visst stöd och hjälp till människor som vistas i kommunen och detta kan även omfatta krisstöd.

I en del kommuner fokuserar krisstödet på större händelser, medan andra kommuner använder krisstödet mer frekvent, till exempel vid trafikolyckor eller vid våldsamma händelser. Genom att kommunen erbjuder krisstöd vid allvarliga händelser kan det bidra till att drabbade känner tillit till samhällets förmåga.

Funktionen för krisstöd benämns oftast POSOM i kommunen, vilket står för psykisk och socialt omhändertagande. Kommunen bestämmer dock själv vilket begrepp de vill använda. Exempel på uppgifter för kommunens krisstöd är att i det akuta skedet:

- stödja individer och familjer som vistas i kommunen
- vid behov upprätta stödcentrum eller annan typ av krisstödsverksamhet
- samverka med övriga aktörer som berörs av händelsen.

En krisstödsorganisation kan se olika ut men består ofta av en ledningsgrupp och stödpersoner. Ledningsgruppen leds ofta av en tjänsteperson medan stödpersonerna både kan vara anställda medarbetare i kommunen eller frivilliga som förstärker organisationen.

Kommunen bör se till att det finns rutiner för larmning av krisstöd under dygnets alla timmar.

Läs mer

[Krisstöd vid allvarlig händelse \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se)

[Utvärdering av hanteringen av attentatet i Stockholm 7 april 2017 \(msb.se\)](https://msb.se)

Tips

[Webbkurs – Samordning av kommunalt krisstöd \(msb.se\)](https://msb.se)

Kriskommunikation

Information till allmänheten är en uppgift som kommunen behöver planera för i förväg. Planeringen bör omfatta kommunens verksamhetsansvar, samordning av information till allmänheten inom det geografiska områdesansvaret på lokal nivå och deltagande i samverkan på regional nivå.

Kriskommunikation ska vara en integrerad del i hanteringen av händelsen. Genom förberedelser kan hanteringen flyta på smidigare, till exempel att kommunen utifrån befolkningsdemografin kan förutse resursbehov för kommunikation såsom information på andra språk. Planeringen bör även omfatta hur kriskommunikation ska hanteras om ordinarie kanaler inte fungerar eller räcker till.

Rutiner för kriskommunikation samordnas med fördel inom länet eller mellan olika kommuner.

Läs mer

[Guide till riskkommunikation \(msb.se\)](https://msb.se)

[Kriskommunikation för ökad effekt vid hantering av samhällsstörningar – en vägledning om att integrera kommunikation i samverkan och ledning \(msb.se\)](https://msb.se)

Kontinuitetshantering

Kontinuitetshantering handlar om att planera för att kunna upprätthålla verksamheten på en tolerabel nivå, oavsett händelse, till exempel när elen försvinner, vid it-störningar eller när leveranserna uteblir. Med kontinuitetshantering kan kommunens verksamheter snabbare återhämta sig från och minska konsekvenserna av en inträffad händelse. Detta innebär kortare avbrottstider i verksamheten och förhindrar att personella, ekonomiska, funktionella och informationsrelaterade värden går förlorade. Exempel på aktiviteter inom kontinuitetshantering:

- kartlägga viktiga verksamheter och processer
- identifiera beroenden av resurser
- bestämma vad som är acceptabla avbrottstider
- genomföra åtgärder som minskar risken för avbrott
- skapa planer för att hantera de störningar som ändå kan uppstå.

Läs mer

[Kontinuitetshantering \(msb.se\)](https://www.msb.se/kontinuitetshantering)

Geografiskt områdesansvar

Inom sitt geografiska område ska kommunen i fråga om extraordinära händelser i fredstid verka för att olika aktörer i kommunen samverkar och uppnår inriktning och samordning i planerings- och förberedelsearbetet, såväl som att de krishanteringsåtgärder som vidtas av olika aktörer under en sådan händelse samordnas. Aktörer inom kommunens geografiska område avser både offentliga och privata aktörer samt aktörer inom det civila samhället som tillhandahåller samhällsviktig verksamhet och kan bli berörda vid en händelse. Kommunen har alltså både ett planerande och ett förberedande ansvar men även ansvar för samordning under hanteringen av

extraordinära händelser. Vid extraordinära händelser i fredstid ska kommunen också verka för att information till allmänheten samordnas.

Det geografiska områdesansvaret är en lagreglerad kommunal uppgift enligt LEH. Ansvaret innebär att kommunen ska verka för att olika aktörer inom kommunens geografiska område, bland annat de som tillhandahåller samhällsviktig verksamhet, får möjlighet att samverka i syfte att uppnå inriktning och samordning av förberedelser inför hantering av extraordinära händelser.

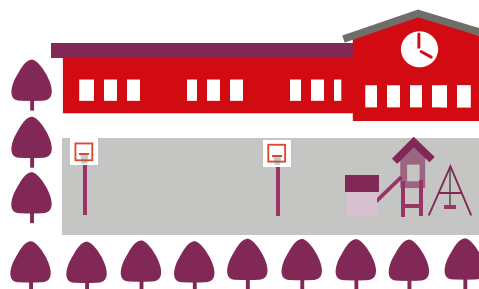
Det geografiska områdesansvaret är komplext eftersom det handlar om målstyrning samtidigt som det saknas detaljreglering vilket gör det svårt att organisera. Kommunen har ansvar för samverkan och samordning men har inget ytterligare mandat vid extraordinära händelser, till exempel får kommunen inte bestämma över andra organisationer. Kommunens ansvar är alltså att ”verka för” vilket betyder att samverka och utöva inflytande med andra aktörer för att planering och hantering ska vara så effektiv som möjligt. Kommunen kan själv utforma organisationen och tillämpningen av det geografiska områdesansvaret.

Läs mer

[Det lokala geografiska områdesansvaret under en samhällsstörning \(msb.se\)](https://www.msb.se/lokala-geografiska-omradesansvaret)

[Kommunerna och det lokala geografiska områdesansvaret \(msb.se\)](https://www.msb.se/kommunerna-och-det-lokala-geografiska-omradesansvaret)

Samverkan och ledning

För att samhällets resurser och den förmåga vi har byggt upp ska skapa de effekter vi önskar behöver den verksamhet som bedrivs under en samhällsstörning ha en inriktning och ske samordnat. Som stöd till detta finns det aktörsgemensamma ramverket för samverkan och ledning ”Gemensamma grunder”. Ramverket består av fyra nivåer och ett antal utgångspunkter. Syftet är att det ska vara en basplatta för en gemensam förståelse, främja ett effektivt och samordnat agerande samt ge tydligt stöd till operativa åtgärder.

Ramverket ”Gemensamma grunder” är ett stöd för aktörerna att bli bättre på att åstadkomma inriktning och samordning i olika former av samverkan.

Läs mer

[Samverkan och ledning \(msb.se\)](https://msb.se)

Initiera aktörsgemensam hantering

Aktörsgemensam hantering initieras när behov uppstår. Ett exempel är när flera aktörer berörs av störningen och det kan finnas behov av att åstadkomma samordning av åtgärder, resurser och kriskommunikation. Samtliga aktörer kan påkalla behovet av en aktörsgemensam hantering, till exempel via en inriktnings- och samordningskontakt (ISK), tjänsteperson i beredskap (TiB) eller liknande. Det är viktigt med ett proaktivt förhållningssätt, vilket innebär att det är bättre att påkalla behovet en gång för mycket än en gång för lite. Efter berörda aktörers bedömning av behovet och händelsens karaktär kallar värden till möte.

Samverkanskonferens

Samverkanskonferenser är ett av verktygen i det aktörsgemensamma arbetet. I dialog och samverkan bidrar alla med sina perspektiv och kunskaper för att skapa en bättre helhetsbild tillsammans. I processen får varje aktör också möjlighet att ta ansvar för helheten.

En av förutsättningarna för samverkan är förmågan att både dela och tillgodogöra sig information.

Inriktnings- och samordningsfunktion

Genom att stå värd för en inriktnings- och samordningsfunktion (ISF) får kommunen förutsättningar att verka för inriktning och samordning utifrån sitt geografiska områdesansvar. I en ISF kan aktörerna komma överens om aktörsgemensamma inriktningar som varje aktör sedan omsätter i sin egen verksamhet. Att tillämpa arbetsformen ISF underlättar samarbete eftersom den är gemensam för alla aktörer.

När en samhällsstörning hanteras har olika aktörer olika roller och ansvar utifrån sina ansvarsområden. De har normalt inte mandat att bestämma över varandra. Därför behöver samverkan ske mellan organisationerna och de behöver träffa överenskommelser med varandra om inriktning och samordning. Detta görs på lokal nivå i en gemensam funktion som kommunen som geografiskt områdesansvarig står värd för, en lokal ISF. Varje aktör behöver sedan omsätta de överenskomna inriktningarna i sin egen organisation.

En ISF är en tillfälligt sammansatt aktörsgemensam funktion för att sluta överenskommelser om inriktning och samordning. Målet är att komma till en överenskommelse om hur samhällsstörningen ska hanteras och hur resurser ska fördelas. I praktiken ska ISF-möten bidra till att aktörer kommer överens om hur en samhällsstörning ska hanteras. Det är därför viktigt att de som kallas till en ISF har, eller vid behov kan skaffa, mandat från sin organisation att göra överenskommelser.

Prioritering av åtgärder och resurser underlättas av att aktörerna tar fram en samlad lägesbild. Lägesbilden är en viktig förutsättning för aktörsgemensam inriktning och samordning. Överenskommelser kan även gälla ansvarsfördelning eller inriktning på det fortsatta arbetet för att åstadkomma en effektivare hantering av en samhällsstörning.

ISF-stöd

En ISF behöver ha en stödfunktion, ett så kallat ISF-stöd, som samlar in och sammanställer lägesbilder, gör analyser, tar fram underlag och förbereder mötena tillsammans med ordföranden. Kommunen är ansvarig för att ISF-stödet kan bemannas och utformas på olika sätt utifrån händelsens omfattning. Stödet kan bestå av allt från en enskild person till flera personer från olika aktörer.

Samverkansperson

En samverkansperson kan tas emot av eller skickas från en organisation till en annan. Syftet är att underlätta samverkan, vara organisationens ögon och öron på plats eller tillföra särskilda expertkunskaper. Det är viktigt att det är klart redan i förväg vilket mandat personen har att företräda sin organisation samt vad syftet är med att vara samverkansperson.

De som ska kunna skickas som samverkanspersoner bör i förväg ha fått utbildning och gärna övning samt ha en arbetsbeskrivning, exempelvis i form av ett befattningskort, och arbetsvillkoren behöver vara utredda.

När en samverkansperson skickas är det viktigt att klargöra vart den ska ta sig, vem den rapporterar till i sin egen och den besökande organisationen, hur arbetsmiljön ordnas samt att det är rätt person med rätt mandat som skickas i förhållande till behovet av samverkan.

Lägesbild och samlad lägesbild

En lägesbild är ett urval av information som sammanställs i form av beskrivningar och bedömningar av läget för att ge överblick, förståelse och underlag till beslut och åtgärder. Samlade lägesbilder används i aktörsgemensamma sammanhang. En samlad lägesbild består av information från flera aktörer eller information från flera aktörers lägesbilder. Den ska skapa överblick och en sammanvägd bedömning som bidrar till inriktning och samordning för ett antal aktörer. En samlad lägesbild ersätter inte de aktörsspecifika lägesbilderna utan är istället kompletterande. Den samlade lägesbildens effekt ur detta perspektiv är en förståelse för helheten som underlättar det aktörsgemensamma arbetet.

Skapandet av lägesbilder är en kontinuerlig arbetsprocess som kan resultera i muntligt kommunicerade lägesbilder, skriftliga lägesbilder eller lägesbilder som visualiseras via teknikstöd. En lägesbild kan bestå av en mängd olika typer av information som presenteras detaljerat eller översiktligt sammanställt. Lägesbildens upplösningsgrad är helt beroende på dess syfte, målgrupp och användningssammanhang. Arbetet kan delas in i tre övergripande delar: inramning av arbetet, skapande av lägesbilden och användande av den färdiga lägesbilden.

Rakel

Kommunen ska ha förmågan att ta emot och dela information med berörda krisberedskapsaktörer med stöd av den teknik och metodik som tillämpas nationellt och regionalt för samverkan och ledning vid samhällsstörningar via systemet Rakel.

Rakel är ett digitalt radiokommunikationssystem som används av aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar. Med Rakel kan medarbetare inom samhällsviktig verksamhet kommunicera säkert och effektivt i vardag, kris och höjd beredskap.

Läs mer

[Rakel \(msb.se\)](https://msb.se)

Samordning av information till allmänheten

Vid samhällsstörningar är kommunikation en förutsättning. Kommunen har ett formellt ansvar för att verka för samordning av information till allmänheten vid fredstida kriser. Detta förutsätter utvecklade och förberedda arbetssätt för kommunen, på egen hand såväl som tillsammans med samverkande aktörer. Kommunikation är också ett medel för att nå uppsatta mål, att få med befolkningen på vad som är det långsiktiga målet, att bidra därtill och att förhålla sig på ett visst sätt.

Kommunikationen ska vara en integrerad del i ledningsarbetet och bör följas upp för att säkerställa att avsedd effekt uppnås. Samlade

lägesbilder bör på ett tydligt sätt inkludera de kommunikativa aspekterna. Alla kommuner inklusive räddningstjänstförbund behöver ha rutiner för att varna och informera allmänheten vid allvarliga olyckor samt upplysa allmänheten om hur detta sker.

Utbildning och övning

Det är viktigt att utbilda och öva kommunens krisorganisation för att öka samhällets gemensamma förmåga att hantera samhällsstörningar. På så sätt kan förmågan både prövas och utvecklas. Utbildnings- och övningsverksamheten behöver både vara kontinuerlig och systematisk i syfte att utveckla den egna organisationens kunskap och förmåga vid samhällsstörningar samt att kunna samverka med andra. Om kommunen har möjlighet och om tillfälle ges kan de delta i planering, genomförande och utvärdering av samverkansövningar på regional eller nationell nivå som avser fredstida kriser. Ett annat tips är att samverka med grannkommunen för att gemensamt ta fram, utbyta och delta vid varandras utbildningar och övningar.

Kommunen ska, enligt LEH, ansvara för att både förtroendevalda och anställd personal får den utbildning och övning som behövs för att de ska kunna lösa sina uppgifter vid extraordinära händelser i fredstid.

Utbildningsbehovet varierar över tid och för olika funktioner. Nyanställda kan exempelvis ges en introduktion till kommunens krisberedskap och särskilt till rutinerna på den egna arbetsplatsen vid samhällsstörningar. Chefer kan behöva en djupare förståelse och därmed mer omfattande utbildning för sin del i kommunens samlade krisberedskap. Genom kommunens RSA kan olika övningsområden identifieras.

Vägledning för utbildnings- och övningsplanering

På MSB:s webbplats finns grundläggande utbildningspaket med presentationer och filmer. Här finns exempelvis presentationer om krisberedskapssystemet och gemensamma grunder för samverkan och ledning.

MSB har tagit fram en vägledning som stöd till kommunen att arbeta systematiskt med utbildningar och övningar. Den beskriver hur en utbildnings- och övningsplan kan tas fram. Därmed kan kommunen skapa en inriktning för sin utbildnings- och övningsverksamhet.

MSB:s koncept ”Öva enkelt!” innehåller både seminarie- och funktionsövningar med färdiga scenarier som kan anpassas till den egna verksamheten. Stödet är självinstruerande och består av olika komponenter, såsom användarinstruktion, övningsbestämmelser, scenarier, momentbeskrivningar med uppföljningsfrågor, utvärderingsenkät med mera.

Läs mer

[Alla utbildningar \(msb.se\)](#)

[Utbildning och övning \(msb.se\)](#)

[Öva enkelt! \(msb.se\)](#)

Utvärdering

Alla genomförda övningar ska utvärderas för att ta reda på styrkor och brister vid övningen. Utvärderingen är en central del av erfarenhetshanteringen vid en övning. Genom att på ett systematiskt sätt ta reda på hur det gick i övningen, och varför det blev så, utvecklas förmågan att hantera olika händelser. Men utvärderingen hjälper även till att utveckla verksamheten och praktisk handling.

”Utvärdera mera!” är ett webb-verktyg för att stödja utvärderingsarbetet – både före, under och efter övningen. Stödet innehåller både vägledande texter och interaktiva delar med frågor.

Läs mer

[Att utvärdera övningar och ta hand om erfarenheterna \(msb.se\)](https://www.msb.se/utvardera-ovningar-och-ta-hand-om-erfarenheterna)

Rapportering

Informationsdelning är en förutsättning för att varje aktör ska kunna ta sitt ansvar vid samhällsstörningar. Kommunens rapportering består av två delar, dels information om arbetet enligt LEH, dels rapportering vid extraordinära händelser.

Information om arbetet enligt LEH

Kommunen ska hålla länsstyrelsen informerad om vilka åtgärder som vidtagits med förberedelser för och verksamhet under extraordinära händelser i fredstid och hur åtgärderna påverkat krisberedskapsläget. När det gäller rapportering i det mer förberedande arbetet ska kommuner vart fjärde år rapportera resultatet av sitt arbete med risk- och sårbarhetsanalyser till länsstyrelsen i sitt län. Kommunen ska även varje år följa upp och rapportera sin generella krisberedskap till länsstyrelsen i sitt län.

Länsstyrelsen ansvarar för att följa upp kommunens arbete med LEH.

Rapportering vid extraordinära händelser

Vid en extraordinär händelse i fredstid ska kommunen ge länsstyrelsen lägesrapporter och information om händelseutvecklingen, tillståndet och den förväntade utvecklingen samt om vidtagna och planerade åtgärder. Länsstyrelsen ansvarar för att en samlad regional lägesbild sammanställs vid krissituationer och ska kunna hålla regeringen informerad vid sådana situationer.

Kommunen ska ha förmåga att ge länsstyrelsen en samlad rapport om läget i kommunen (lägesbild) vid en extraordinär händelse. Här avses förmågan att sammanställa och rapportera en samlad lägesbild.

Kommunen bör efter en inträffad samhällsstörning utvärdera sin hantering, både med avseende på kommunens verksamhetsansvar och det geografiska områdesansvaret. Underlaget kan användas i arbetet med risk- och sårbarhetsanalysen.

Av kommunens plan för extraordinära händelser behöver det framgå behov av och tillgång till beslutsstöd för hantering av händelser, vad som finns inom den egna organisationen, samverkande aktörer eller vad som tillhandahålls av myndigheter som till exempel MSB. MSB tillhandahåller följande beslutsstödsystem:

- WIS – webbaserat informationssystem för att underlätta för aktörer att dela information och lägesbilder före, under och efter samhällsstörningar.
- RiB – räddningstjänstens beslutsstöd. Kopplar ihop databaser som tillsammans ger omfattande information om hur en olycka kan hanteras, hur det förebyggande arbetet kan planeras, vilka riskerna är när olyckan inträffat och var resurserna finns.

Utöver de ovan nämnda beslutsstödsystemen tillhandahåller MSB geodata och GIS-tjänster som kan användas i arbetet med lägesbild och beslutsstöd i de system kommunen arbetar i. GIS står för geografiska informationssystem och är ett datorbaserat system för analys, bearbetning och visualisering. Om det finns en GIS-funktion i kommunen kan den vara ett bra stöd i arbetet.

Läs mer

[Integrera GIS i krishantering \(msb.se\)](https://www.msb.se/Integrera-GIS-i-krishantering)

Kommunens arbete med civilt försvar

Kommunens uppgifter inom civilt försvar utgår från 3 kap. LEH och tillhörande förordning FEH (2006:637), men ansvaret regleras också i lagen om totalförsvar och höjd beredskap (1992:1403) och förordningen om totalförsvar och höjd beredskap (2015:1053).

I fredstid utgörs verksamheten av beredskapsplanering och förmågehöjande åtgärder. Under högsta beredskap (krig) är civilt försvar all samhällsverksamhet som ska bedrivas. Det innebär att all verksamhet ska ställas om till att hantera kriget. Vad av kommunens verksamhet som ingår i civilt försvar, och alltså ska upprätthållas vid höjd beredskap, kan sägas framgå av målet för det civila försvaret som är att

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning
- bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred
- med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Stora delar av det kommunen gör i fredstid ingår alltså i civilt försvar och är mycket viktigt även under höjd beredskap. Att förbereda och planera för att denna verksamhet ska kunna bedrivas under krig utgör kärnan i kommunens arbete med civilt försvar.

I 3 kap. LEH har kraven på kommunens förberedelse för och verksamhet under höjd beredskap delats in i förberedelse, ledningsansvar, lokal kristidsverksamhet, geografiskt områdesansvar och rapportering.

När det gäller förberedelse står det i 4 § FEH att kommunen ska ha de planer som behövs för verksamheten under höjd beredskap och att planerna ska innehålla uppgifter om den verksamhet som är avsedd att bedrivas under höjd beredskap. Av planerna ska också framgå krigsorganisationen, den personal som ska tjänstgöra i denna och vad som i övrigt behövs för att kommunen ska kunna höja sin beredskap och bedriva verksamheten under höjd beredskap. Planeringen ska vara anpassad både för beredskapshöjningar som sker efter hand och för en situation där regeringen direkt beslutar om högsta beredskap. Om regeringen fattar beslut om högsta beredskap ska kommunen övergå till krigsorganisation.

Även i lagen om totalförsvar och höjd beredskap ställs krav på kommunens förberedelser. I 7 § står det att kommuner vid höjd beredskap ska vidta de särskilda åtgärder i fråga om planering och inriktning av verksamheten som är nödvändiga för att kunna fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret.

Kommunen behöver göra en planering av hur den mest prioriterade samhällsviktiga verksamheten ska kunna bedrivas trots stora störningar och dessutom ha en beredskap för att hantera tillkommande uppgifter vid höjd beredskap som att lämna stöd till Försvarsmakten eller bidra till Sveriges värdlandstöd till utländsk trupp.

Kommunstyrelsen har vid höjd beredskap ansvar för den del av det civila försvaret som kommunen ska bedriva men också för att den verksamhet som bedrivs inom kommunen av olika aktörer samordnas och för att de som bedriver verksamheten samverkar. Detta ligger i det geografiska områdesansvaret.

Statlig finansiering

Grunden för arbetet med civilt försvar i kommunen är arbetet med krisberedskap. Som beskrevs under avsnittet om finansiering av kommunens arbete med krisberedskap får kommunen årligen en statlig ersättning för att genomföra de uppgifter som framgår av LEH. Det gäller både uppgifterna inom krisberedskap och civilt försvar.

I en överenskommelse mellan staten (företrädd av MSB) och Sveriges kommuner och regioner (SKR) regleras både ersättningen och uppgifterna.

Ersättningen kan användas för uppgifter med utgångspunkt i andra lagar, statliga myndigheters vägledningar och inriktningar eller motsvarande som är av betydelse för kommunens utveckling av det civila försvaret. Ersättningen kan även användas till kommunens deltagande i andra aktörers planering och aktiviteter som syftar till att stärka det civila försvaret.

Ersättningen kan utgöra ett komplement till redan pågående, eller planerat, arbete med förberedelser inför höjd beredskap (civilt försvar) där kommunen bidrar med egen finansiering.

Läs mer

[Uppgifter och stöd till kommuner enligt överenskommelsen om krisberedskap och civilt försvar 2024–2026 \(msb.se\)](https://www.msb.se/om-oss/uppdrag/uppdrag-och-stod-til-kommuner-enligt-overenskommelsen-om-krisberedskap-och-civilt-forsvar-2024-2026)

Ansvar och roller

Utgångspunkten är ansvarsprincipen, det vill säga att kommunen även i krig har verksamhetsansvar för exempelvis omsorg om äldre och barn, skola, energi- och dricksvattenförsörjning, renhållning, avlopp, räddningstjänst, väghållning och stadsnät. Beredskapen bygger därmed i stor utsträckning på den ordinarie verksamhetens leveranssäkerhet, uthållighet och robusthet.

Kommunen kan tydliggöra att civilt försvar ingår i verksamheternas ordinarie uppdrag genom att integrera arbetet med civilt försvar med kommunens arbete med krisberedskap och, i den mån det är möjligt, även i kommunens ordinarie styr- och ledningsmodell. I styrmodellen behöver även ansvar och roller för arbetet inför och vid höjd beredskap beskrivas.

I de fall kommunal verksamhet drivs i bolagsform eller i kommunalförbund kan kommunen behöva reglera styrning, ansvar och roller i exempelvis ägardirektiv.

Den kommunala beslutsprocessen

Grunden är att kommunens beslutsprocess ska fungera och utövas på samma sätt under krig eller krigsfara som i fredstid³. Men det finns specialregler i regeringsformen och ett flertal andra författningar som medger avsteg för att snabba på och underlätta beslutsfattande vid höjd beredskap. Man brukar tala om administrativ beredskap som är ett samlingsbegrepp för lagar och föreskrifter som förbereder och anpassar samhället till höjd beredskap.

3. Regeringsformen 15 kap 12 §.

Den administrativa beredskapen kan delas in i två delar:

- Författningsberedskap: lagar, förordningar och bestämmelser för att planlägga och reglera samhällets omställning från fred till krig och för att säkerställa att samhället fungerar i laga former även i krig.
- Organisationsberedskap: bestämmelser om myndigheters uppgifter och organisation i krig eller vid krigsfara samt vid planeringen i fredstid.

Den administrativa beredskapen handlar också om att under legala former och efter behov kunna omdisponera personella och materiella resurser samt kunna ingripa i näringslivets och enskilda medborgares fri- och rättigheter.

Exempel på åtgärder som ingår i den administrativa beredskapen är att

- fatta snabba och säkra beslut inom totalförsvaret (militärt och civilt försvar)
- besluta om ransonering
- besluta om försörjningsåtgärder
- inkalla personal till totalförsvaret
- disponera arbetskraft
- disponera och utnyttja enskild egendom.

Den lag som reglerar hur kommunen ska styras är kommunallagen (2017:725), men i den finns inga särskilda regler om kommunens organisation och verksamhet under krig eller krigsfara. Bestämmelser om kommunens organisation under dessa förhållanden finns i stället i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Om Sverige är i krig (eller vid beredskapslarm) blir bestämmelserna i förfarandelagen direkt tillämpliga, men regeringen kan fatta beslut om att hela eller delar av lagen ska tillämpas även vid krigsfara eller om det råder utomordentliga förhållanden som är

föranledda av krig. När lagen tillämpas har den företräde framför andra bestämmelser i lag eller författning. Det innebär bland annat att kommunallagen, om det är nödvändigt, kan åsidosättas vid krig eller krigsfara.

När det gäller handläggning av ärenden hos kommunen tillämpas förvaltningslagen (2017:900) även under krigsförhållanden, men det finns vissa särskilda regler om ärendehandläggningen vid krig eller krigsfara i förfarandelagen som medger avsteg från förvaltningslagen.

Förfarandelagen medger vissa avsteg från förvaltningslagen. Kommunen får, om det är nödvändigt, handlägga ärenden i den turordning som krävs av hänsyn till allmänna intressen och ärenden som är av betydelse för totalförsvaret ska ges särskilt företräde.

För att handläggningen ska kunna ske så snabbt som möjligt får ärenden i vissa fall utredas på annat lämpligt sätt än vad som står i förvaltningslagen.

Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar om inriktning och styrning av kommunens arbete med krisberedskap för mandatperioden. Fullmäktige beslutar också om kommunens budget som kan innehålla åtgärder för att öka förmågan i det civila försvaret.

När det gäller fullmäktiges verksamhet under höjd beredskap finns särskilda regler i förfarandelagen som ska tillgodose behovet av snabba beslut i kritiska situationer. Till exempel får fullmäktige med stöd av förfarandelagen handlägga ärenden med minst en tredjedel av ledamöterna närvarande och i vissa brådskande fall kan kommunstyrelsen fatta beslut i stället för fullmäktige. Kommunfullmäktige får också uppdra åt kommunstyrelsen eller åt någon nämnd att helt eller delvis ta över verksamheten och förvaltningen av en annan nämnds ansvarsområde.

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen leder och samordnar kommunens verksamheter och bereder ärenden som kommunfullmäktige ska besluta om. Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för att kommunfullmäktiges beslut verkställs i verksamheten och ska ha uppsikt över övriga nämnders verksamhet. Till sin hjälp har kommunstyrelsen en förvaltning som leds av kommundirektören.

Kommunstyrelsen ska i en instruktion fastställa kommundirektörens uppgifter. I denna instruktion bör styrelsen ta ställning till vilken roll som kommundirektören ska ha avseende kommunens arbete med krisberedskap och civilt försvar.

Under höjd beredskap är det kommunstyrelsen som ansvarar för ledningen av den del av det civila försvaret som berör den verksamhet som kommunen ansvarar för. Kommunens organisation vid höjd beredskap ska framgå av kommunens planer. Vid högsta beredskap ska kommunen övergå till krigsorganisation.

Utöver att leda kommunens civila försvar ska kommunstyrelsen verka för att samordna den verksamhet som bedrivs av olika aktörer i kommunen.

Om högsta beredskap råder kan kommunstyrelsen med stöd av förfarandelagen fatta beslut i stället för fullmäktige i brådskande ärenden. Besluten ska anmälas till nästa sammanträde med fullmäktige.

Kommunstyrelsen får också fatta beslut med färre ledamöter (minst en tredjedel närvarande) än normalt och i vissa fall kan även ordföranden fatta beslut om kommunstyrelsen inte kan sammanträda. Ordförandebeslut ska anmälas till nästa styrelsesammanträde. I grunden gäller dock bestämmelserna i kommunallagen.

Planering

Mycket av det som kommunen gör inom krisberedskapen ger en grund att hantera de konsekvenser som kan väntas följa av en situation när Sverige höjer sin beredskap. Det handlar till exempel om övergripande åtgärder som risk- och sårbarhetsanalys och kontinuitetshantering för att minska konsekvenserna av störningar i viktiga försörjningssystem eller leverans av varor och tjänster. Även i planeringen för olika kommunala verksamheter och funktioner behöver man omhänderta fler perspektiv för att bättre hantera konsekvenser vid höjd beredskap och ytterst krig.

Andra delar, som exempelvis att ta fram en krigsorganisation och en plan för hur den ska bemannas, är inriktade mot höjd beredskap och kan kräva kunskapshöjande åtgärder riktade mot såväl förtroendevalda som medarbetare.

Planeringantaganden som kommunen ska utgå från i sitt arbete inför och vid höjd beredskap är angivna i Handlingskraft. Handlingskraft är en handlingsplan för att ytterligare stärka förmågan inom totalförsvaret och som MSB och Försvarsmakten har arbetat fram tillsammans. Antagandena utgår från en situation där det under minst tre månader pågår en säkerhetspolitisk kris i Europa och i Sveriges närområde och att Sverige under del av tiden är i krig. Det är dock viktigt att inte se planeringantagandena i Handlingskraft som heltäckande utan kommunen är själv ansvarig för att göra en egen analys och planläggning. Vid behov kan länsstyrelsen, centrala beredskapsmyndigheter eller Försvarsmakten bidra med mer detaljerade planeringsförutsättningar.

Läs mer

[Samlat stöd till kommuner \(msb.se\)](#)

[Handlingskraft – en samlad plan för ett starkare totalförsvaret \(forsvarsmakten.se\)](#)

En rad utredningar som berör kommunens arbete med civilt försvar pågår och kan komma att påverka kommunens planering inför höjd beredskap. Ett nytt försvarsbeslut för åren 2025-2030 ska fattas och kommer även det att påverka kommunens arbete.

Håll dig uppdaterad på msb.se och via MSB:s nyhetsbrev.

Krigsorganisation

Arbetet med att ta fram en krigsorganisation handlar om att avgöra vilka verksamheter som behöver prioriteras och bedrivs vid höjd beredskap och ytterst krig. I en situation med höjd beredskap kan det hända att det inte går att upprätthålla alla verksamheter, och att nya uppgifter tillkommer. En central del i arbetet med att ta fram en krigsorganisation är därför att aktören rangordnar och prioriterar de verksamheter som ska bedrivs i höjd beredskap.

Läs mer

[Krigsorganisation och krigsplacering \(msb.se\)](#)

Försörjningsberedskap

Kommunens ansvar för lokal kristidsverksamhet regleras i 3 kap 3 § i LEH och innebär att kommunen ska kunna bistå statliga myndigheter i den mån det behövs för att trygga befolkningens försörjning med nödvändiga varor, dela ut ransoneringsbevis och andra inköpstillstånd som myndigheter har utfärdat samt sprida kunskap om medel som lindrar och hjälper att undvika svårigheter i kristider.

Försörjningsberedskap innebär planering av, tillgång till samt distribution och fördelning av nödvändiga varor och tjänster vid brist-situationer under såväl en kris som under höjd beredskap. Även om statliga myndigheter enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap har ett särskilt ansvar att planera för försörjningen

av varor och tjänster behöver kommunen ha en planering och beredskap för försörjningen av den egna verksamheten. MSB har tagit fram en vägledning till myndigheter för arbetet med försörjningsberedskap som även kan utgöra ett stöd för kommunen.

Läs mer

[Försörjningsberedskap i kommuner och regioner \(msb.se\)](#)

[Planering för försörjning av varor och tjänster – En vägledning till myndigheter för en stärkt försörjningsberedskap \(msb.se\)](#)

Utrymning och inkvartering

Om det är nödvändigt för att skydda befolkningen eller det krävs på grund av militära åtgärder i ett område kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, enligt lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap och förordningen (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap, fatta beslut om att utrymma ett område. Regeringen har bemyndigat länsstyrelserna att fatta beslut om utrymning inom det egna länet.

Kommunen är skyldig att ta emot de personer som omfattas av ett utrymningsbeslut, en skyldighet som bland annat regleras i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen. Den kommun som befolkningen lämnar på grund av utrymning är dock skyldig att i skäligen omfattning lämna hjälp till mottagar-kommunen.

Läs mer

[Storskalig utrymning \(msb.se\)](#)

Räddningstjänstens samt skolans och förskolans planering inför och vid höjd beredskap

Vid höjd beredskap kommer all kommunal verksamhet beröras, men på olika sätt. All verksamhet ska ställas om för att hantera kriget och för att kunna göra det krävs planering. I vissa fall, som för räddningstjänst och skola och förskola, finns särskild en reglering i lagen kring verksamheternas ansvar och uppgift vid höjd beredskap.

Räddningstjänst

Kommunens förmåga att genomföra räddningsinsatser är oerhört viktig för skyddet av människors liv och hälsa och för skyddet av egendom, inte minst under kriser och krig.

I kapitel 8 i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) finns det bestämmelser om kommunal räddningstjänst och de åtgärder som ska vidtas inför och vid höjd beredskap. Kommunens handlingsprogram för räddningstjänsten ska avse såväl fred som höjd beredskap.

Räddningstjänsten får vid höjd beredskap ett utökat ansvar. Bland annat innefattar det att upptäcka, märka ut och röja farliga områden och att indikera, sanera och utföra andra åtgärder för skydd mot kärnvapen och kemiska stridsmedel. Personal inom kommunens räddningstjänst ska också delta i åtgärder för första hjälpen åt och transport av skadade samt uppgifter för befolkningsskydd. De bestämmelser som gäller för verksamheten under ordinära förhållanden gäller också när räddningstjänsten utför dessa uppgifter.

Utöver vad som anges i LSO bör kommunal räddningstjänst även ha genomfört kontinuitetshandling av egen verksamhet och börjat planera för skydd av prioriterad samhällsviktig verksamhet.

Se även

[Handbok i civil beredskap för kommuner – Räddningstjänst \(msb.se\)](#)

Läs mer

[Räddningstjänst under höjd beredskap – RUHB \(msb.se\)](#)

Tips

[Webbkurs – Räddningstjänst under höjd beredskap – en introduktion \(msb.se\)](#)

Skola och förskola

Inom de flesta kommunala verksamheter saknas särreglering för krigsförhållanden. Det innebär att kommunen generellt behöver förhålla sig till de författningar som reglerar deras verksamhetsområden normalt sett. Inom skolans område finns dock särskilda bestämmelser.

Vid höjd beredskap bidrar förskola och skola till att upprätthålla nödvändiga samhällsfunktioner. Utbildningen i kommunens förskola och fritidshem ska därför fortsätta att bedrivas i den utsträckning som förhållandena medger. Kommunen ska prioritera barn som har en vårdnadshavare som deltar i samhällsviktig verksamhet för att den samhällsviktiga verksamheten ska kunna upprätthållas.

Alla skolpliktiga barn som vistas i kommunen ska få utbildning och utgångspunkten är att de ordinarie reglerna i skolans författningar fortsätter att gälla även vid höjd beredskap, men vissa nödvändiga avvikelser i undervisningen får göras. När det gäller gymnasieskolan ska kommunen i den mån det är möjligt fortsätta bedriva undervisning.

Kommunens skyldigheter när det gäller skolverksamhet vid höjd beredskap regleras i förordningen (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m. I den står bland annat att kommunen i sin planläggning av utbildningsverksamheten under höjd beredskap ska samråda med länsstyrelsen och Arbetsförmedlingen och att kommunens ska underrätta länsstyrelsen om behovet av lokaler för skolverksamhet under höjd beredskap.

Läs mer

[Krisberedskap vid ett förändrat omvärldsläge \(skolverket.se\)](#)

Geografiskt områdesansvar

Precis som vid fredstida kriser har kommunen ett geografiskt områdesansvar vid höjd beredskap. Ansvar är begränsat till när regeringen beslutat om höjd beredskap och gäller alltså inte ett ansvar att samordna planeringen inom det geografiska området som kommunen utgör.

Det geografiska områdesansvaret vid höjd beredskap innebär att kommunen ska verka för att den verksamhet som bedrivs i kommunen av olika aktörer samordnas och för att samverkan kommer till stånd mellan dem som bedriver verksamheten. Det kan till exempel handla om att säkerställa samverkan mellan kommun, region, myndigheter, näringsliv, frivilliga försvarsorganisationer och andra civilsamhällesorganisationer.

Utbildning och övning

För att kommunen ska kunna leva upp till de krav som ställs vid höjd beredskap enligt LEH behöver olika planeringsåtgärder genomföras. Dessutom behöver förtroendevalda och anställd personal få utbildning och övning för att hantera höjd beredskap.

Tips

[Webbkurser inom krisberedskap, civilt försvar och totalförsvar \(msb.se\)](#)

Rapportering

Under höjd beredskap ska kommunen enligt LEH hålla den myndighet som regeringen bestämmer informerad om beredskapsläget och övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret. I praktiken innebär det att kommunen rapporterar till länsstyrelsen, men rapporteringsskyldigheten kan även omfatta andra myndigheter.

Länsstyrelserna och övriga så kallade beredskapsmyndigheter har i sin tur till uppgift att hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser inom respektive ansvarsområde samt om vidtagna och planerade åtgärder. Myndigheterna ska dessutom vid förfrågan lämna den information som behövs för att skapa samlade lägesbilder till regeringen eller MSB.

Rapporteringen under höjd beredskap kommer att kräva såväl ökad kunskap som utvecklade arbetsformer för att säkerställa att känslig information inte hamnar i fel händer.

Säkerhetsskydd

Säkerhetsskydd handlar om att skydda den information och de verksamheter som är av betydelse för Sveriges säkerhet mot spioneri, sabotage, terroristbrott och vissa andra hot. Med uttrycket Sveriges säkerhet avses till exempel försvaret, det demokratiska statsskicket, rättsväsendet och samhällsviktig verksamhet som är av betydelse ur ett nationellt perspektiv.

Arbetet med beredskapsförberedelser inom det civila försvaret skapar behov av ett utökat och stärkt arbete med säkerhetsskydd i kommunen. I ”Totalförsvaret 2021-2025” skriver regeringen att säkerhetsskyddet är av grundläggande betydelse för Sveriges förmåga att hantera antagonistiska hot och för att minska sårbarheter på alla nivåer i samhället och att ett väl fungerande säkerhetsskyddsarbete är grunden för hela totalförsvaret.

I de delar en kommun bedriver säkerhets-känslig verksamhet ska kommunen utreda behovet av säkerhetsskydd, planera och vidta säkerhetsskyddsåtgärder samt kontrollera det egna säkerhetsskyddet.

Läs mer

[Säkerhetsskydd \(sakerhetspolisen.se\)](#)

[Vägledning om säkerhetsskydd \(sakerhetspolisen.se\)](#)

Ett samarbete mellan:

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Sveriges
Kommuner
och Regioner